

GUIES PER ESCRIURE EN DISCIPLINES ESPECÍFIQUES

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

1 Què és la filosofia?

La filosofia és alhora una disciplina o àmbit de coneixement i una pràctica que consisteix a exercitar el pensament crític, és a dir, a posar en qüestió tant els fets com una interpretació dels fets guiada pel sentit comú. Aquest exercici comença amb una fina anàlisi de conceptes i categories que, en el propi àmbit de saber, encara que no de manera exclusiva, es donen per suposats i s'empren sense fer-ne pregunta. Fer pregunta d'allò de què no es fa pregunta o, dit altrament, posar en qüestió allò que es dona per sabut, ja sigui en un context pràctic o en un context teòric, és la tasca principal de la filosofia.

L'eina principal de l'exercici del pensament crític és l'argument, que segueix els preceptes de la lògica clàssica. La lògica clàssica estableix quines són les operacions lingüístiques que permeten formular una pregunta filosòfica amb claredat i desenvolupar-la amb solvència en una argumentació, és a dir, desenvolupar-la en un seguit d'encadenaments de proposicions que no només expliquen la posició crítica que hom adopta, sinó que també la justifiquen. En filosofia, doncs, es tracta de raonar, és a dir, de donar raons per convèncer, a diferència del que succeeix en la publicitat, per exemple, en què hom apel·la sobretot a les emocions, o del que succeeix en la literatura, en què la funció estètica o la funció expressiva del llenguatge prevalen per damunt de les altres funcions.

Donar raons per convèncer, argumentar i, així, assolir una posició crítica, també comporta distingir entre raonaments i opinions, entre raonaments i intuïcions, entre raonaments i suposicions, entre raonaments i punts de vista. El raonament implica l'examen detallat d'un fet o d'una interpretació d'un fet, però també d'un concepte o d'una categoria. Ha de ser explícit, precís, ha de poder ser resseguit i, per tant, ha de permetre, tant a qui fa el raonament com a qui l'escolta o el llegeix, establir i prendre una posició crítica que pugui ser discutida, objectada, contestada i fins i tot refutada mitjançant un altre raonament. Per tant, el raonament és un diàleg crític. Raonar és, aleshores, enraonar.

L'exercici de la filosofia és clau a l'hora de desfer confusions relatives als fets i a les interpretacions dels fets, perquè la filosofia és una disciplina particularment compromesa amb la veritat. La filosofia és la disciplina que, tot i no ser una ciència, no només no renuncia a la veritat sinó que, com cap altra disciplina, vetlla per la veritat: vetlla per articular-la, per preservar-la i per reivindicar-la. Per aquest motiu, pensar críticament no té, com a pràctica, una connotació únicament tècnica o procedimental, en el sentit que contribueix a fer evident que arguments que semblaven convincents en realitat són incomplets, equívocs o fal·laços. Pensar críticament té també, com a pràctica, una connotació ètica i moral, perquè contribueix alhora a fer manifest si hi ha una voluntat de veritat en les raons que s'addueixen quan hom argumenta i, per tant, si aquestes raons procuren la veritat o, ben al contrari, la menystenen.

2 Característiques generals de l'escriptura en filosofia

L'escriptura filosòfica és una de les formes que pren l'exercici del pensament crític en el compromís amb la veritat. A diferència de la forma que pot prendre l'escriptura científica, basada en la demostració teòrica a partir d'una recerca empírica, o de la forma que pot prendre l'escriptura literària, basada en la ficció creada a partir de vivències i d'experiències reals o imaginades, l'escriptura filosòfica no comunica dades ni fabula mons.

> [...] hi ha un mètode per a l'escriptura filosòfica, que es caracteritza per la formulació rigorosa de preguntes, per la construcció i l'avaluació d'arguments, per la interpretació de fets i de textos i pel diàleg amb tradicions de pensament diverses.

L'especificitat de l'escriptura filosòfica rau a cercar la veritat en l'anàlisi dels conceptes i en la força dels arguments a partir de l'observació d'un mètode. Això vol dir que les preguntes filosòfiques que es formulen a la recerca de la veritat no es poden resoldre fent experiments en un laboratori, ni tan sols consultant documents en un arxiu, llevat que es tracti de preguntes vinculades a la història de la filosofia. En aquest cas, tot i considerar problemes relatius a les idees, la manera de treballar s'assembla més al mètode emprat en l'àmbit de la història, ja que la història de la filosofia estudia el pensament filosòfic i les idees que el configuren en el seu context temporal i a partir de les fonts disponibles.

Tot i que no hi ha un únic mètode que guiï el coneixement filosòfic, sí que hi ha un mètode per a l'escriptura filosòfica, que es caracteritza per la formulació rigorosa de preguntes, per la construcció i l'avaluació d'arguments, per la interpretació de fets i de textos i pel diàleg amb tradicions de pensament diverses.

3 Textos escrits habituals en filosofia i procés de redacció

La filosofia s'expressa mitjançant una àmplia varietat de gèneres discursius, com ara l'article de recerca, el diàleg, l'aforisme, la tesi acadèmica i el text de divulgació. Cada gènere respon a requeriments formals específics i a diferents intencions o estratègies de comunicació.

Tanmateix, la forma singularment pròpia de l'escriptura filosòfica com a exercici de pensament crític és l'assaig. En l'assaig filosòfic, la recerca de la veritat discorre sense que calgui fer referència a un origen, un principi de sentit fix, ni tampoc a un tancament final, en què el sentit torna a ser fixat. L'assaig parteix d'una pregunta que qüestiona el sentit que ha estat fixat, el supòsit, i desenvolupa els arguments escaients per explicitar i per justificar aquesta pregunta, donant compte de la manera en què el fet o la interpretació del fet que ha estat qüestionat, el seu sentit, ha estat modificat. Si l'assaig partís d'un sentit fixat, no hi hauria lloc per a la pregunta. D'aquesta manera, l'assaig cerca la veritat sense la rigidesa del mètode científic en sentit estricte, i alhora sense la laxitud amb què es desplega en la literatura.

[...] la forma singularment pròpia de l'escriptura filosòfica com a exercici de pensament crític és l'assaig.

En termes generals, hi ha dos estils d'assaig filosòfic: l'analític i el creatiu. És rellevant parlar d'estil, perquè es tracta de maneres d'expressar el pensament i, per tant, qui escriu també s'hi fa present.

D'una banda, hi ha el que podríem anomenar ***assaig analític***. Aquest tipus d'expressió assagística prioritza la claredat conceptual, la precisió en els arguments i la resolució de problemes filosòfics de manera rigorosa. Es tracta d'una pràctica sistemàtica de l'escriptura filosòfica que aspira a demostrar una veritat, encara que no com ho fa la ciència, tot i que s'hi emmiralla. El seu objectiu principal és analitzar una qüestió o un problema filosòfic evitant ambigüitats i interpretacions poc fonamentades. Per aconseguir-ho, fa servir un llenguatge precís, defineix clarament els conceptes que utilitza i construeix els arguments seguint una estructura lògica. A més, cada afirmació es justifica amb raons o evidències per tal que qui ho llegeix pugui valorar la solidesa de les conclusions.

D'altra banda, hi ha el que podríem anomenar ***assaig creatiu***. L'assaig creatiu no és sistemàtic, sinó especulatiu, és a dir, consisteix a plantejar un argument sense tancar-lo, obrint les possibilitats de raonament que la pregunta filosòfica ofereix. Això no vol dir que no s'hi argumenti, ni que el tipus de raonament que ofereix sigui arbitrari, sinó que no pren una forma deductiva ni inductiva, perquè no s'orienta cap a una demostració final. Mentre que l'assaig analític mostra una certa filiació amb el mètode científic, l'assaig creatiu és proper a l'escriptura literària i es caracteritza per explorar de manera temptativa la pregunta filosòfica que formula. Per això, l'assaig creatiu fa partícip qui el llegeix de la veritat que s'hi treballa.

El **procés de redacció** és un element clau a l'hora de produir un assaig filosòfic. L'assaig filosòfic exigeix que l'escriptura sigui **genuïnament pròpia**. Ha de reflectir observacions de primera mà i un intent honest de pensar els problemes plantejats. Això vol dir que ha de formular-s'hi una pregunta compromesa amb la veritat, una pregunta per la qual qui escriu se sent vitalment concernit. A més, l'assaig ha d'estar ben organitzat temàticament: cal tractar una qüestió concreta cada vegada i evitar la dispersió. En aquest sentit, l'escriptura ha de ser coherent. Qui llegeix ha de poder seguir el fil de l'argumentació i comprendre les connexions lògiques entre els diferents paràgrafs. Finalment, ha de ser una escriptura **responsable**, és a dir, ha de prendre cura de l'objecte que tracta, del procediment que empra i de les conseqüències que té en la teoria i en la pràctica. Cal respectar les proves que qüestionen les pròpies hipòtesis i tenir en compte les objeccions que poden debilitar la tesi defensada. Les fonts i el raonament han de presentar-se de manera transparent, de manera que qui ho llegeix els pugui examinar i avaluar críticament.

Qualsevol intervenció de la IA en el procés de redacció d'un assaig filosòfic distorsiona el compromís amb la veritat i, per tant, l'exigència de responsabilitat i d'honestedat requerida per garantir el rigor i l'originalitat específics d'aquesta disciplina.

El primer pas abans de començar a escriure el primer esborrany és **escollir el tema**. Sovint, en la primera formulació, el tema és massa ampli, com per exemple: el problema del determinisme, la relació entre ment i cos, el significat del *cogito ergo sum* de Descartes.

És impossible escriure un assaig que assoleixi els requeriments, tant formals com de contingut, si el tema no està prou delimitat. Si el tema és massa ampli, és impossible defensar-hi cap posició concreta. Qui escriu un assaig ha de comprometre's amb una pregunta i una tesi que ha de mirar de defensar. És al voltant d'aquest compromís que s'articula tot l'assaig.

No hi ha una única manera d'**iniciar la redacció** d'un assaig filosòfic. En alguns casos, el pensament està prou ordenat per permetre elaborar un esquema inicial de les idees. En d'altres, només es té clara la proposició que es vol defensar i cal desenvolupar-la progressivament al llarg de diversos esborranys. Finalment, hi ha situacions en què qui escriu només disposa, al començament, d'un conjunt d'idees imprecises i llavors cal posar-les per escrit sense sotmetre-les immediatament a un judici crític rigorós.

En aquest context, la tècnica de l'**elaboració successiva** resulta especialment útil per millorar l'escriptura. Aquesta tècnica consisteix a formular, en una primera fase, la tesi de l'assaig en una sola frase. En aquest moment inicial no cal preocupar-se pels coneixements previs de qui ho ha de llegir ni evitar l'ús de terminologia tècnica. Tant la informació contextual com l'explicació dels conceptes s'incorporaran en les elaboracions posteriors.

Sovint, aquest procés d'elaboració fa emergir **noves preguntes i problemes**. El desenvolupament de l'assaig avança, aleshores, intentant donar resposta a aquestes preguntes, ja sigui de manera parcial o completa. Escriure filosofia és, en aquest sentit, un procés de clarificació progressiva del pensament.

Pel que fa a l'ús de la **bibliografia**, podem començar un assaig filosòfic a partir d'allò que ja ha estat dit, però en molts casos això retarda l'inici de l'escriptura i ens pot fer pensar que no hi ha res nou a aportar amb relació al tema escollit o la pregunta formulada. Per aquest motiu, és recomanable que qui escriu intenti primer formular el que pensa sobre el tema i la pregunta que li permeti adoptar una posició crítica de partida. Això sí, sempre ha d'estar disposat a revisar i modificar l'opinió, com a fruit del mateix procés d'escriptura o de la consulta de literatura secundària.

4 Errors habituals en l'escriptura d'un assaig filosòfic

És habitual en la redacció d'un assaig filosòfic cometre l'error de **limitar-se a explicar les idees del llegat històric**, resumint les teories o descrivint els arguments que hi trobem sense anar més enllà, sense fer-ne pregunta, sense qüestionar les posicions que s'hi enuncien i els raonaments en què es basen. Tot i que és important conèixer aquest llegat i fer-hi referència, la filosofia no consisteix únicament a repetir allò que altres han dit, sinó a pensar-ho críticament. L'objectiu és aprofitar aquests coneixements per analitzar un problema, comparar diferents posicions i construir una argumentació pròpia. Per tant, el llegat històric constitueix un punt de partida o un suport per defensar una tesi personal i no pot esdevenir el contingut exclusiu del text.

Un altre problema freqüent és **expressar opinions personals sense aportar arguments que les sostinguin**. En filosofia, una afirmació només adquireix força quan va acompanyada de raons que la justifiquin. Per això, no n'hi ha prou a escriure expressions com ara «jo crec que... » o «en la meva opinió... ». Cal explicar els motius d'aquesta opinió, aportar exemples quan siguin útils, respondre a possibles objeccions i demostrar que la conclusió és coherent amb les premisses. D'aquesta manera, el text deixa de ser una simple opinió subjectiva i es converteix en una argumentació filosòfica sòlida.

També és habitual **plantejar tesis excessivament generals o absolutes**, que són molt difícils de defensar amb arguments convincents. Afirmacions com «la ciència no té la veritat» o «la llibertat és el valor més important en qualsevol situació» exigeixen demostrar una gran quantitat de casos i excepcions. És millor formular una tesi precisa i limitada que pugui ser argumentada amb profunditat i abonada amb exemples i justificacions.

Finalment, és un error comú **pensar que un exemple ja constitueix una prova suficient**. Els exemples són útils perquè ajuden a il·lustrar una idea o a fer més comprensible un concepte abstracte, però, per si sols, no demostren que una afirmació sigui certa. Un

argument requereix un procés de raonament en què les premisses condueixen de manera lògica a una conclusió. Per tant, els exemples han d'acompanyar els arguments per reforçar-los o aclarir-los, però mai els han de substituir. La força d'un text filosòfic depèn sobretot de la qualitat del seu raonament i no de la quantitat d'exemples que presenti.

Entesa com a pràctica intel·lectual, l'escriptura filosòfica és una escola de rigor, d'honestedat i de paciència. Escriure bé filosofia no és només una habilitat acadèmica, sinó una manera d'aprendre a pensar amb precisió, a escoltar les objeccions i a situar-se responsablement dins d'un espai crític compartit.

[...] l'escriptura filosòfica és una escola de rigor, d'honestedat i de paciència. Escriure bé filosofia no és només una habilitat acadèmica, sinó una manera d'aprendre a pensar amb precisió, a escoltar les objeccions i a situar-se responsablement dins d'un espai crític compartit.

5 Terminologia i convencions de l'escriptura en filosofia

En algunes especialitats filosòfiques, l'escriptura pot requerir el domini del llenguatge formal de la lògica, que permet expressar amb precisió l'estructura dels arguments, fer explícites les relacions entre les proposicions i evitar les ambigüitats pròpies del llenguatge natural.

També convé tenir present la relació de la filosofia amb determinades llengües —com el grec, el llatí o l'alemany i, més contemporàniament, l'anglès—, de les quals provenen molts dels seus conceptes i termes tècnics.

Com en altres disciplines, la filosofia disposa d'un vocabulari especialitzat, en què determinats termes adquireixen un significat precís que no sempre coincideix amb el seu ús en el llenguatge ordinari. Per escriure amb precisió, cal parar atenció al sentit d'aquests termes i a les seves traduccions. Al final de la guia, trobareu enllaços a recursos que poden ser útils en aquest aspecte.

L'escriptura filosòfica segueix algunes convencions de citació pròpies de la disciplina. En particular, les obres clàssiques se citen segons sistemes de numeració convencionals —com ara la numeració de Stephanus per a Plató, basada en la paginació d'una edició de referència del segle XVI, o la numeració de Bekker per a Aristòtil, basada en una edició del

segle XIX—, que permeten localitzar els passatges independentment de l'edició consultada.

Més enllà d'aquestes convencions específiques, en els treballs acadèmics de filosofia el sistema de citació pot variar segons el tipus de text, la institució, la revista o l'editorial. En els assaigs i treballs universitaris són habituals sistemes com el Chicago o l'APA, mentre que les revistes filosòfiques poden establir criteris propis. En tots els casos, cal seguir el sistema indicat pel professorat, la institució, la revista o l'editorial i aplicar-lo de manera coherent.

6 Obres i webs d'interès en escriure filosofia

1. MARTINICH, A. P. (2024). *Philosophical Writing: An Introduction* (5a ed.).

   Aquesta obra té per objectiu ajudar les persones amb poca o cap experiència en filosofia a escriure amb solvència. Millora la capacitat de l'estudiant per presentar els seus coneixements i les seves idees de manera clara i l'ajuda a guanyar confiança en les seves habilitats per redactar assaigs.

2. VAUGHN, L. (2022). *Writing Philosophy: A Student's Guide to Writing Philosophy Essays*.

   Manual amb els aspectes bàsics de la redacció d'assaigs argumentatius que anima l'estudiant a adquirir les habilitats fonamentals d'escriptura. Ofereix instruccions pas a pas per a cada fase del procés d'escriptura. Conté normes que sintetitzen els principis bàsics de la bona escriptura i proporciona models d'assaigs ben redactats, esquemes, introduccions i conclusions.

3. Biblioteca Terminològica. Filosofia. Religió. Mitologia [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. [https://biblioteca.termcat.cat/cgi-bin/koha/opac-shelves.pl?op=view&shelfnumber=40]

   Catàleg amb diccionaris, vocabularis, lèxics i materials de divulgació aplegats pel TERMCAT que contenen terminologia en català dels àmbits indicats.

4. Cercaterm [en línia]. Barcelona: Termcat, Centre de Terminologia. [https://www.termcat.cat/ca/cercaterm]

   Cercador del conjunt de fitxes terminològiques que el TERMCAT posa a disposició pública. Ofereix la definició normalitzada dels termes en català i els seus equivalents exactes en castellà, anglès i francès.

5. BUNGE, M. (Institut d'Estudis Catalans, 2017). *Diccionari filosòfic* (trad. de BARCELÓ, A.).

Concebut com un breviari de terminologia i cosmovisió filosòfica amb un estil precís i analític.

6. L'Òliba [en línia]. Societat Catalana de Filosofia (SCF). [https://loliba.cat/]

   Arxiu web que recull textos, llibres descatalogats i recursos gratuïts de filosofia en català per potenciar la llengua en aquest àmbit acadèmic, a càrrec de l'SCF, filial de l'IEC encarregada de promoure la recerca.

7. Stanford Encyclopedia of Philosophy (SEP) [en línia]. [https://plato.stanford.edu/]

   Enciclopèdia filosòfica amb articles molt amplis escrits i revisats constantment per especialistes.

8. Internet Encyclopedia of Philosophy (IEP) [en línia]. [https://iep.utm.edu/]

   Enciclopèdia acadèmica, gratuïta i revisada per especialistes. Sovint ofereix definicions inicials una mica més sintètiques i pedagògiques que la de Stanford.

9. A Dictionary of Philosophical Terms and Names [en línia]. [https://www.philosophypages.com/dy/]

   Diccionari especialment pràctic si es busca una definició breu per saber què significa exactament un tecnicisme concret.

10. L'encyclopédie philosophique [en línia]. [https://encyclo-philo.fr/]

    Primera enciclopèdia filosòfica francòfona digital de lliure accés i sotmesa a avaluació d'especialistes. Divideix els seus articles en un nivell de «grand public» (més accessible) i un nivell «académique» (avançat).

11. Dicophilo [en línia]. [https://dicophilo.fr/]

    Lloc web amb definicions sintètiques de conceptes clau en francès.

Servei de Llengües (UAB)

Coordinació: Virgínia Castillo, Enric Serra
Autoria: Begonya Saez Tajafuerce i Olga Fernández Prat
Revisió lingüística: Heura Marçal

Aquest projecte ha rebut un ajut Interlingua de la Generalitat de Catalunya.

Data d'edició: novembre de 2026

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons Reconeixement No Comercial Sense Obra Derivada 4.0. Podeu reproduir-la per a usos no comercials de forma sencera i fent-ne constar la font: Servei de Llengües (Universitat Autònoma de Barcelona).

Aquesta guia segueix criteris d'accessibilitat (amb assessorament del grup Adaptabit i de Mireia Ribera).